

**ЦВЕТАН СЕВЕРСКИ
СТИХИЯТА НА ГЕНИЯ Е
ГИБЕЛНА
СВЕТЛОСЕНКИ ОТ
ЧУВСТВЕНАТА ГАЛАКТИКА
НА АЛЕКСАНДЪР СЕРГЕЕВИЧ
ПУШКИН**

chitanka.info

В лодката, плаваща по водите на неумолимата Лета, съзирам свита от млади красавици, облечени като за императорски бал. Там са всички нежни създания, били сърдечно свързани с поета Александър Сергеевич Пушкин. Най-близо до него стои Наталия Николаевна Гончарова, по съпруг Пушкина. Нали е майка на децата му. Пък и нейната красота затъмнява останалите — такова преливане на класически черти на лицето с грациозност на шията, такива съвършени форми на тялото природата рядко дава. На разкрач от нея човек я вижда още по-очарователна и тутакси проумява защо Пушкин с готовност ѝ прощавал капризите.

Мълчалива е не защото няма какво да каже, а защото очаква да чуе още за себе си. И за своя велик съпруг. И за злощастния дуел — краят и на нейното лично щастие. Чула е немалко истини, полуистини и неистини за краткия си семеен живот с Пушкин, търпяла е людско неразбиране и злословие. Имала е време — след гибелта на Александър Сергеевич — да осъзнае своя дял от жестоката интрига. Приела е и упреците за недостатъчната си проникателност в драмата, започнала невинно като усмивка от любезност към дължимите ѝ комплименти, и прераснала в трагедия на честта. В онзи свят на суета един необмислен жест на благосклонност е придобил гибелни последици. И понеже и казаното, и премълчаното имат начало — нека се върнем към него.

Малката Наталия била глезеничка на дядо си Афанасий Николаевич, в чието имение под Калуга Гончарови прекарвали по-голямата част от годината. Дядото я обожавал дотолкова, че ѝ изписвал играчки чак от Париж. Нещо, което хич не допадало на мама Наталия Ивановна, оглавяла семейството след злополуката с татко Николай Афанасиевич. Подир онзи злощастен ден, в който съпругът ѝ паднал от коня, станала нервна, раздражителна, мрачна и в повече строга. Дори към децата си. Грижела се за тях, както преди, осигурявала им обучение по чужди езици и изкуства, умствени игри, но ги възпитавала почти по военному — на ред и послушание. Смятала, че мълчанието носи красота не само на жените. От „режима на мамаша“ Наталия придобила затвореност на характера, та след време в дворцовата среда отначало ще я възприемат за невежа. (Там липсата на обиграност в

разговора се смятала едва ли не за умствена недостатъчност.) Е, случило се веднъж да „натупа“ придворните многознайковци на шах и мълвата за нейните мисловни способности придобила друг характер. Насетне дори танцът ѝ се възприемал като дълбока на внушения прелест, дадена от Бог. Но... на дворцовите балове още не било дошло времето, в началото бликащата от здрава красота Наталия Николаевна ощастливявала само някои от „светските въртележки“ на поизтъкнатите фамилии; като да речем, баловете на майстора по танци Йогел, в дома на Тверския булевард, където идвал и Пушкин. Там именно двамата се срещнали през зимата на 1828–1829 година. В паметната вечер на запознанството ѝ с Александър Сергеевич тя била облечена в златистобяла рокля, която подсилвала външния ѝ блясък. Брояла само шестнадесет години и тридесетгодишният поет оценил нейната съзряваща хубост.

Нашият герой танцувал с Наталия Николаевна няколко пъти — имал възможност да ѝ каже не малко думи. Не бил изкусен танцьор Пушкин — в движенията му липсвала плавност и стъпките му поскоро наподобявали завоевателни закани, отколкото нежни внушения — следствие навярно от уроците на учителя по танци в лицея, възпълничкият Гюар, а защо не и от каприза на природата, но остроумието му компенсирало напълно този значим за онази епоха недостатък. А и богатият му вече опит да покорява женските сърца също си казал думата. Главата ѝ по някое време се замаяла и се наложило кавалерът ѝ да я подкрепи. Подкрепата му ѝ се харесала и тя се съгласила да бъдат отново заедно.

Пушкин не закъснял да се появи и у дома ѝ. Въвел го негов стар познат — Фьодор Иванович Толстой. Такт и постоянство приложил Фьодор Иванович, за да смекчи поведението на мамаша. Тя вече била чула какъв пройдоха е поетът Пушкин, на всичкото отгоре този волнодумец по онова време изтърпявал поредна царска немилост. Наталия Ивановна още не възнамерявала да задомява дъщеря си — рано ѝ било, пък и не можела да ѝ събере що-годе прилична зестра... След злополуката с татко Николай Афанасиевич делата в имението западнали, средствата намалели, децата порасли — с тях и разноските им, казано накратко, Гончарови обеднели...

Щастие за една бедна девойка от известен род е, че такъв именит жених моли за ръката ѝ — ще вмъкне в подходящ момент сватовникът,

но ще премълчи, че Пушкин и парите са нещо като постоянни врагове. Лъжовни раздумки днес, подобни утре — повече от година време... И мамаша накрая склонила. В отговор Пушкин ѝ обещал да не лишава дъщеря ѝ от нищо, с което вече била свикнала, да бъде с нея навсякъде, където тя е **„призвана да блести“**...

Женихът се взел в ръце, погасил дълговете си, ограничил пилеенето на пари и с бодро лице се подготвил за сватбата.

Не стояла в пасивно очакване и Наталия Николаевна: тя убеждавала роднините си, че Александър Сергеевич, освен известен и обичан поет е сериозен и благороден човек. Човек на думата и на дълга. Написала на своя дядо, че всичко лошо, което бил чувал за Пушкин, е зла измислица и го помолила в името на обичта му към нея да не вярва на клевети. Така бил спечелен и дядо Афанасий Николаевич.

Вече за брака им нямало пречки и на 18 февруари 1831 година двамата се венчали. Но съдбата решила да подскаже своето неизменно участие в людския живот: по време на венчавката развълнуваният Александър Сергеевич съборил кръста и евангелието, при размяна на пръстените неговият паднал и — за капак на всичко — изгаснала свещта... Чувствителен творец, надарен с толкова богато въображение, какъвто бил Пушкин, нямало как да не съзре предстоящи злини, свързани с венчавката му.

Първите години на брака им били щастливи и плодоносни и за двамата. Радостта им преливала. А казано е, че разпиляната радост не се губи, а се връща умножена. Усещали я да приижда в часовете на взаимност, които на поета изглеждали подарък от Хронос. Но... да не се увличаме! Ще цитирам откъси от три негови писма до приятели, писани през онзи февруари на 1831 година — те са показателни за чувствата, които са го владеели тогава. На 10 февруари Пушкин пише до Кривцов: „Аз съм на 30 години. На тридесет години обикновено хората се женят и аз постъпвам като хората“. С П. А. Плетньов споделя: „... като си мисля за грижите на женения и за прелестите на ергенския живот, ако не се чувствам нещастен, то най-малкото не съм щастлив“. Но две седмици след това (вече семеен) той пише на същия този свой приятел: **„Аз съм женен и щастлив...“**.

Щастлива ще се чувства и Наталия Николаевна: в писмата си до своя брат тя неопровержимо доказва обич и уважение към съпруга и поета. (Как иначе, щом за шест години съвместен живот са им се родили четири деца!) Материализирал се необикновеният темперамент на този „правнук на арапа“ и син на „прекрасната креолка“! Всичко вървяло като в приказка с щастлив край, но providението, с което и гениите не могат да воюват успешно, решило друго. И подготвило условията за предстояща драма.

Наред с видимите си качества Наталия Николаевна поддържала в боен ред и своите слабости. Според повечето изследователи на Пушкин проявявала суетност на очевидна красавица, стремяла се да бъде средоточие на людското внимание, особено я ласкаело обожанието на високопоставените. Това, че самият император ѝ правел комплименти, я радвало повече от всичко земно. Оплаквала се, че от семейни грижи била забравила да танцува, настоявала често да посещава разкошните балове ту у Вяземски, ту у Воронцови, или у Карамзини — особено след като Николай I благоволил да даде на съпруга ѝ званието камер-юнкер при двора. (Каква велика оценка на гения му!) Тя искрено се радвала на „височайшето внимание“ и хич не се досещала, че с този „жест“ императорът нанася удар по честолюбието на поета, влизал неведнъж в несъгласие с властника.

Всъщност целта на царя била да му предостави по този начин възможността да посещава двора с обаятелната си съпруга. Така рядката ѝ красота щяла да насища лъстивите погледи на офицерите, а и на властелина. Според мълвата и Негово Величество се домогвал до нейната компания. (Дали е случайно, че едно писмо на Александър Сергеевич до Наталия Николаевна попаднало в ръцете на императора? И по този повод поетът заявил паметната фраза: **„Никой не може да бъде приет в нашата спалня... Без тайна няма семейство“.**)

Как при тези обстоятелства да бъде оценена разумността на Наталия Николаевна, а и нравствените ѝ устои? Според съдниците ѝ съпругата на един гениален поет, за какъвто вече — след плодоносната *Болдинска есен* — е смятан Пушкин, трябвало да знае как да се държи в обществото, че да не допуска мълвата да множи направените от нея погрешни стъпки.

Наталия Гончарова навярно не е проумявала в пълна мяра стойността на Пушкиновото творчество, щом е забравяла, че живее с

велик човек. И не е успяла да опази ненакърнено неговото самочувствие. Усещала се е „издигната“ най-вече, когато е била в царския двор. Сред потока от възхвали на красотата ѝ. Навярно е имало поводи съпругът ѝ да ѝ напомня, че скромността винаги е най-доброто украшение на жената, да я съветва да не кокетира с красотата си.

Не спирала да ваят комплиментите на всички ценители на женското ѝ обаяние и повечето били преднамерени. Тя възприемала ласкателното обгрижване от страна на кавалерите като нещо нормално за средата ѝ и се стараела да му устоява. До момента, когато в кръгзора ѝ се появил кавалергарда Жорж Дантес, офицерът с бляскавата външност, с подчертано добрите маниери, с находчивите реплики, накратко — покорителят на женските сърца. (И по-важно: Дантес бил офицер от свитата на императрицата, при това — осиновен от холандския посланик Хекерн, известен с могъщото си влияние в руския царски двор.)

Мнозина от присъстващите на поредния бал ще установят, че танцуващите Дантес и Наталия са обаятелна двойка, която радва очите. За разлика от стоящите един до друг Пушкин и Наталия... Да, външността на великия поет не била от най-привлекателните, а според простосмъртните това не можело да остане „неосъзнато“ и от съпругата му.

Подобни мисли изглежда са витаели в главата и на Екатерина (една от сестрите на Наталия Гончарова), защото при всяка възможност тя задълго се вглеждала във французина на руска служба и чувствала, че присъствието му я кара да потръпва от вълнение. За да бъде близо до красавеца, Екатерина — по примера на въдичаря — използвала сестра си Наталия за примамка. (Една от любимите игри на безгрижните дами.) Дантес се радвал на срещите с не особено очарователната Екатерина, тъй като именно тогава получавал възможността да бъде и в компанията на възхитителната Наталия. А той настоятелно търсел възможности да я среща. Именно в онези часове на размяна на учтивости, така характерни за атмосферата на баловете, галантният чужденец ставал изключително изобретателен в домогванията си. Наталия се наслаждавала на остроумията му — като на нещо екзотично, взето от друг живот, твърде различен от руския, но в границите на етикета. В онези минути Наталия не забравяла, че е

майка на четири деца — децата на Александър Сергеевич Пушкин, човекът, който я обожествявал.

Така преценяват постъпките ѝ сериозните изследователи на Пушкин. Любителите на интригата са на противоположно мнение. Според тях през онази 1836 година Наталия не усещала, че се е променила. А може би го е осъзнавала, но е нямала желание да се върне при скучните правила на семейния дълг. Те се позовават и на реакцията на поета: именно в този период Пушкин бил готов да грабне жена си и да отиде в Михайловское или в подареното от баща му село Кистенево, но имал дългове, които трябвало да покрива тук, в Петербург. Именно в онези дни поетът правел отчаян опит да погаси дълга си към хазната от 45 хиляди рубли — цяло състояние за онова време. (Известно е писмото му до тогавашния финансов министър Канкрин.) А и на Наталия тук ѝ било добре. Той не забравял какво бил обещал на майка ѝ... „да е там, където е призвана да блести“.

Чувствата на Дантес към „първата красавица на Петербург“ не останали тайна — плъзнали слухове, в салоните обсъждали моралната устойчивост на Наталия Пушкина. Особено язвителен бил пасквилът, писан, по всяка вероятност, от Дантес и осиновиителя му. Изграден в стила на солените шеги на безделниците от парижките комични сдружения, текстът представял срещата на Наталия Гончарова с Дантес в дома на Идалия Полетика в невярна светлина. И имал поразяващ ефект. Или поне трябвало да има. Защото Пушкин запазил хладнокръвие.

Александър Сергеевич не повярвал на скверните одумки и се заел да брани устоите на своето семейство. Особено след като разбрал, че „срещата“ у Полетика се оказала клопка, подготвена под диктовката на ухажора. (Според голямата поетеса Ана Ахматова именно на тази среща Наталия Гончарова отхвърлила домогванията на Дантес.)

Съпоставянето на всички достигнали до днес факти избистря лицето на истината за т.нар. „велика и възвишена страст“ на осиновения Хекерн и повечето Пушкиновеци вече я определят като злостна лъжа, целяща да оправдае едно престъпление. Онези, които са познавали по-отблизо французина на руска служба, са го смятали за „вятърничав и злонамерен развратник“. Не са останали в пълна тайна и нестандартните интимни отношения между Дантес и новия му татко Хекерн. Нито изобличаващите подробности на осиновяването. (Който

иска повече, да прочете „Предисторията на последния дуел“ от Стелла Абрамович. Тук ние плаваме във водите на друга река и не бива да се отклоняваме.)

Казано накратко, разглезеният кавалергард не можел да прости на дамата, която го отхвърлила, и решил (не без знанието и съветите на своя настойник) да ѝ отмъсти като продължи да играе етюда на неспасяемо влюбения и по този начин предизвика ревността на съпруга ѝ и пожъне последствията от ревността му. (Целта на цялата интрига.)

Хекернови знаели, че в ранната си младост Пушкин често е излизал на дуел. (Някои дори са го определяли като непоправим бретъор.) Не било трудно да събудят тази заспала негова страст — като засегнат честта му. Останалото е известно на любознателните — дуел край Чорная речка и ранна гибел на един рядък творец.

* * *

На това място неволно се питам: дали някога Пушкин мислено се е връщал в онези щури свои години, когато е прелъстявал не само девици, а и чужди съпруги?

Нека припомним преживяното от него не по хронология, а според въздействието му върху тях!

И така — в представите ми напред излиза **Анна Петровна Полторацкая**, по мъж Керн, за да ми припомни, че на поета — по божия милост — всичко му е простено.

И оживяват други картини от друга драма.

Първата им среща е още в далечната 1819 година в дома на семейство Оленини, в Петербург — нищо необещаващо запознанство. Анна Керн дори не харесала Пушкин тогава — видял ѝ се грозноват и необуздан в проявите. И нетактичен: още по време на първия им танц той се захванал да я съветва тя да изостави стария си мъж — петдесет и кусур годишния генерал Ермолай Федорович Керн, и да го последва! (Младостта, знаем, е очарователна, но и безцеремонна.) После в Тригорское, в имението на леля ѝ Прасковя Александровна Осипова,

Анна едва възпирала ухажването му, защото била влюбена в сина на леля си от първия ѝ брак — симпатичния кадет Алексей Вулф, който в очите на поета изглеждал само „хитроумен хлапак“.

Вече зреело лятото на 1825 година, Пушкин се бил върнал от Крим с богата на чувства биография, Анна била напуснала омразния си съпруг и се подготвяла да обича истински и безпределно. Но кого от двамата — братовчед си, или поета?

Още не била решила. Едва подир две години в Петербург Пушкин ще даде на увлечението си към нея ново значение и ще ѝ посвети вече написаното за нея стихотворение **„Я помню чудное мгновенье“** — един великолепен паметник на красивото чувство, образец в световната любовна лирика. Но това няма да му попречи буквално след месец да се шегува неделикатно с името ѝ в писма до приятели — като я нарича **„нашата вавилонска блудница Анна Петровна“** и онази **„доста миличка вещ“** ...

А „миличката вещ“ Анна Петровна била го вместила в сърцето си така дълбоко, че понесла спомена за нежния поет чак до гроба си. (Не само заради силата на поетичното слово и посвещението му, навярно.)

След като любимият ѝ поет се оженил за Наталия Гончарова, Анна страдала известно време, но наложила волята си и потушила огъня на болката. Как? С нови болки — вече чисто житейски. Междувременно генерал Керн, с когото нямала официален развод, се споминал и оставил солидно наследство, което тя пренебрегнала пред брака с двадесет години по-младия от нея кадет Саша Марков Виноградски. Оженила го за себе си, въпреки бедността му и потресавашите ѝ материални загуби, учила го да се люби, родила му дъщеричка и я кръстила Ольга — като Пушкиновата сестра Ольга Сергеевна. А когато се сдобила със син, дала му името Александър. На рождената дата на поета всяка година посещавала дома на Пушкини и оставяла букет цветя. Крайната бедност, в която изпаднало семейството ѝ обаче, я принудила да продаде писмата на своя обичан поет по пет рубли едното.

И това не я спасило от недоимъка — умряла през 1879 г. бедна и забравена.

Във въображаемата ладия с красавиците на Пушкин отделям още една Анна, била любима на поета — **Анна Алексеевна Оленина**.

Пушкиноведите се отнасят с особено уважение към името ѝ, заради трайността на чувствата ѝ към великия поет. В тази тоналност ще бъде и разказът ми.

Анна Оленина е дъщеря на влиятелния в началото на XIX век културен деец Алексей Николаевич Оленин — председател на Академията по художествени изкуства и директор на Императорската публична библиотека, който заедно със съпругата си основал и поддържал в своето имение (в Приютино до Петербург) известните „оленински кръжоци“. Там Алексей Николаевич предоставял на творците възможността да живеят в природосъобразна среда. В Приютино често отсядали Адам Мицкевич, Василий Жуковски, баснописецът Иван Крилов, поетът и преводач Николай Гнедич, както и някои офицери, сродени с изкуствата — като Иван Глинка, бащата на бъдещия голям композитор Михаил Глинка.

Идвал и младият Пушкин.

За всеки от тях имало самостоятелна стая с всички условия за творческа работа. Предоставяла им се пълна свобода — разхождали се из имението и околностите му, яздели, играели шах, изнасяли концерти, пишели поезия и проза, рисували... За да са сити гостите, стопанинът поддържал ферма от двадесетина млечни крави и обширна градина с плодни дървета. През ранните есени в Приютино ухаело на зрели сливи и диви ябълки. Е, в топлите вечери имало и комари, но за младите мъже това било незначителна дреболия.

Често при забавляващите се именити творци в салона слизала и малката Анет — дъщеричката на Оленин. Особено галювни към момичето били Гнедич и Крилов. Пушкин запомнил такъв детайл — седи тя на пианото, мърда пръсти по клавишите, а под столчето се клатушкат малките ѝ крачета. Мила картинка!

След не много години, в периода на своето първо заточение в Михайловское, там той ще види една красива девойка на име Анна, в чието миловидно лице ще се влюби веднага и ще поиска ръката ѝ. Ще му я откажат обаче: с гуляйджия и пройдоха, та макар и известен вече поет, изпаднал в царска немилост, Оленини не искали да се сродяват. Анна се подчинила на родителската власт и потиснала чувствата си.

Изглежда тя още не била узряла за велика обич, защото сравнително леко понесла разлъката с Александър Сергеевич. Той обаче тъгувал: веднъж — заради отказа, после — от невъзможността да вижда повече Анна Алексеевна. Неприютно станало за наранената му душа Приютино, както ще напише в писмо до приятеля си Пьотр Андреевич Вяземски.

Какво се случило с Анна Алексеевна Оленина насетне? Омъжила се за лейбгвардейския офицер Фьодор Александрович Андро де Ланжерон — французин по произход, чак през 1840 година, когато Пушкин е спомен, майка ѝ е покойница, баща ѝ е тежко болен, а тя е уморена от досадните предложения на кандидатите за ръката ѝ. След смъртта на баща ѝ последвала мъжа си в Полша, където той бил назначен за адютант на царския наместник там. Няколко десетилетия подир това, когато Фьодор Андро умрял и прахът му бил отнесен във Франция, тя отишла да доживее дните си в имението на сина си, който по онова време бил командир на казашки полк на Западната граница на Русия.

Тук тя живяла незабележимо. В пълна самота, която запълвала със спомените си от младостта — често разгръщала някогашни писма и албуми.

Сред писмата му настойчиво се спирала на строфата: **„Я вас любил: любовь еще, быть может...“**. Така било в отдавна отминалата я младост.

Навлязла Анна в дълбока старост, но едно име в съзнанието ѝ не стареело. Всеки ден съзерцавала бележките, рисунките и автографите на Александър Сергеевич, особено дълго очите ѝ се застоявали на стихотворението му **„Ты и Вы“**. Там избелявала с годините една нейна приписка: **„Аз сбърках и вместо Вие му казах Ти, а следващата седмица той ми донесе стихотворение за това“**.

Подир години старицата се преместила в Свято-Троицкия женски манастир край град Корец, където в безсънни нощи размишлявала над спомените си за Пушкин. Отдала на манастира земите си, подарила на църквата всичко, което имала, дори брилянтната си фрейлинска награда — царска била наградата, но от времето на неизживяната ѝ обич към поета Пушкин.

Дали така силна щеше да остане обичта ѝ, ако навремето баща ѝ не бил отказал на поета ръката ѝ?

Чий ред идва? — питам се, затруднен от „тежестта на събитията“, свързани с няколко изключителни по своето влияние върху великия поет особи. Две Пушкинови писма (намерени чернови на френски език) обаче измъкват на преден план полската авантюристка **Каролина Собанска**, по баща **Ржевуска**, (по-голямата сестра на Евелина Ржевуска — Ханска, любовната мъка на Балзак).

Александър Сергеевич се запознал с Каролина още през зимата на 1821 година на бала на киевския губернатор. „Виновен“ за тази „вълшебна вечер“ бил надзирателят му Инзов, а довереник, както в повечето случаи — благородноположеният към него Александър Раевски. В очите на всички присъстващи кавалери полякинята изглеждала красавица с магнетично въздействие, а онези, които вече я познавали, знаели, че тя притежавала и остър ум, разностранно образование, несекваща жизненост; че била веща ценителка на изкуството и превъзходна пианистка.

Не чезнел в тайна и произходът ѝ. Каролина е правнучка на френската кралица Мария Лещинска, съпругата на Людовик XV. Достойна дъщеря на граф Ржевуски и майка гъркиня, пленница, купена за много пари — все обстоятелства, които втъкали в генезиса на Каролина удивителната смесица от благородство и коварност, от аристократична изтънченост и плебейска волност, от чувство за дълг и всепозволеност. Смесването на расите пък привнесло ярки дарби и завидно здраве.

Все пак да не забравяме, че немалка част от онова, което се знае за нея, е „дете на мълвата“. Включително и клюките за отношенията ѝ с мъжа ѝ — полския дворянин Йероним Собански. Дали тя го била напуснала, или той я бил изгонил заради „прекалено свободното ѝ поведение“, също е под въпрос. Мълвата обаче е категорична: напуснала съпруга си в името на по-висш дълг.

От мълвата най-вече знаем и за случилото се между Собанска и Пушкин. На онзи бал в далечната 1821 година поетът успял да танцува с нея четири пъти, което означавало възможност да ѝ каже не малко думи. (А притежаваме достатъчно свидетелства за силата на думите му.)

Какво се случило с Пушкин обаче? Има сведения за въздействието ѝ върху него: след две години, щом разбрал, че Каролина е отседнала в Одеса, веднага се втурнал нататък. Там, в дома ѝ, на ъгъла на Гръцката и Ришельовската улица, Пушкин сварил друг литературен гений и стар свой познат — Адам Мицкевич. Той също се оказал във властта на домакинята. И двамата обаче не подозирали, че в същото това време техният блян Собанска била любовница и агентка на генерал Вит — шефът на политическата тайна полиция, но и предана боркиня от полското освободително движение. Според биографите на тези велики мъже Каролина Собанска давала надежди и на двамата, но истински не обичала никого от тях. Обичала себе си. Другото било игра, в която въвличала все известни личности. Смятала, че служи на родината си, заблуждавайки врага с ласки.

Собанска забавлявала и двамата гении с изискано кокетирание, с погледи, обещаващи възлнения, и с многозначителни слова. Така умело подчинила своите обожатели, че всеки от тях ѝ станал роб. Ето какво пише на Каролина Александър Сергеевич през януари 1830 година, малко преди да встъпи в брак с Наталия Гончарова:

„Девет години минаха от деня, когато ви видях за първи път... И този ден стана решаващ в моя живот. Колкото повече мисля, толкова повече се убеждавам, че съществуването ми е неразривно свързано с вашето; аз съм роден да ви обичам и да ви следвам — всяка друга проява от моя страна е заблуждение или безразсъдство; сега, когато съм далеч от вас, измъчва ме мисълта за щастието, на което аз не съумях да се наситя. Рано или късно аз ще изоставя всичко и ще падна в краката ви.“

А бележката, посредством която Пушкин я помолил да се срещнат в предстоящата съботна вечер, започвала така:

„Аз понесох върху себе си цялото ваше могъщество...“

Колкото и да е преувеличавал „тежестта“ на състоянието си, несъмнено е, че Собанска го е владеела.

Каролина се съгласила да го посети в онази съботна вечер, но пристигнала с компания. И през цялото време се държала хладно с него. Все пак помолила го за автограф. И нему било известно, че Собанска колекционирала автографи от световноизвестни мъже, като се започне с императори и крале, та се свърши с именити творци. (В албума ѝ са намерени 93 впечатляващи автографа: от император Александър I, от пруския крал Фридрих II, от полския крал Станислав Август, от херцог Уелингтън; писма от Шатобриан, Юго, Дюма, Сент-Бьов, Мериме, Сю, Лист... Пушкиновият автограф бил 41-ви по ред и носел датата 5 януари 1830 г.) В този албум Пушкин вписал своето посвещение от няколко реда, изпълнени с тъга и съжаление за това, че толкова малко значел за нея. Цитирам:

*Что в имени тебе моем?
Оно умрет, как шум печальный
Волны, плеснувшей в берег дальний,
Как звук ночной в лесу глухом.*

Както се казва в такива случаи, коментарът е излишен.

От край време Одеса е град на вълнения морски и страсти човешки. Там Пушкин е преживял и друга голяма любов: с **Амалия Ризнич**.

И тази дама е останала в паметта на сърцето му, макар отношенията им да са били мимолетни — нали великото чувство държи душите близо една до друга и така оформя емоционална общност, която се оказва по-трайна дори от живота ни.

Чувствената му връзка с тази неповторима жена е характерна в много отношения. Неслучайно на Амалия Пушкин е посветил няколко безсмъртни свои творби — стихотворенията „Заклинание“, „Для берегов отчизны дальней“, „Простишь ли мне ревнивые мечты“, „Ночь“...

Коя е Амалия Ризнич? Полунемкиня, полуиталианка, дъщеря на виенски banker, омъжена за търговеца на едро, мецената Иван Ризнич, който от Триест я довежда в Одеса. Била стройна, с дълги бедра и подчертано висок бюст, носела се по виенски и владеела няколко западноевропейски езика. В елитното руско общество говорела френски и се радвала, че така добре я разбирали. Обичала да се развлича и неуморно танцувала на светските балове. Когато не танцувала, играела на карти. Била известна и като безстрашен алпинист, но никой не знаел кои върхове е изкачвала. Дори майка ѝ. Пиела почти колкото мъжете край нея, пушела повече от всички в компаниите ѝ.

Още в началото на своя брак Амалия успяла да си извоюва пълна свобода, която ѝ позволявала да флиртува без последствия най-вече с интересните мъже. Плавала над всяка чувствена обвързаност обаче. Младият по онова време Пушкин вече имал известен опит с жените, но срещата му с тази разкрепостена във всяко отношение европейка го зашеметила. Сторило му се, че Амалия Ризнич знаела и можела всичко онова, което търсели мъжете; не само му се сторило, почувствал го. Вместо да я опознае, както се опознава неизвестна пещера — опипом, потънал в емоционалната си бездна изведнъж. И какъвто си бил влюбчив, не признавал граници... Дори границите на приличието. Започнал и да я ревнува. Сякаш не Иван Ризнич, а той бил съпругът ѝ. Документирал чувствата си и в стихотворението „Простишь ли мне ревнивые мечты“, което завършва така:

*Мой милый друг, не мучь меня, молю,
Не знаешь ты, как сильно я люблю,
Не знаешь ты, как тяжело я страдаю.*

(Да, гениите смятат, че всичко им е позволено.) В Одеса Пушкин се изживявал като неразбран от Амалия мъж — искал да ѝ внуши, че голямата му обич към нея трябва да властва и над волята ѝ. Той не подозирал, че волята ѝ не можела да търпи никаква власт. Дори властта на великото чувство — любовта. Всепозволеността, както е известно, винаги отмъщава. След раждането на сина си, Амалия се разболяла от туберкулоза и, както не признавала никакви ограничения (особено в

пушенето), наложило се съпругът ѝ да я изпрати през май 1925 година на спешно лечение в Италия. Много скоро там намерила смъртта си. А била само на 22 години! За трагичната ѝ кончина поетът узнал след време. И ето как реагирал: **„Из равнодушных уст я слышал смерти вест. / И равнодушно ей внимал я“**. Остава да разберем в какво се е трансформирало дълбокото му чувство към Амалия Ризнич.

В обич към следващата.

Красивата Амалия Ризнич Пушкин заменил с привлекателната и много влиятелна дама — графиня **Елизавета Ксавериевна Воронцова**, съпруга на чувствително по-възрастния от нея прославен в миналото генерал, а по-късно и наместник на Кримска област — княз Михаил Семьонович Воронцов. Всъщност Александър Сергеевич забелязал нейното „меко очарование“ още в разгара на любовната си страст към Амалия, но графинята с полски корен (по баща Браницка) — като жена на генерал-губернатора по императорска повеля — изглеждала „далечна и недостъпна“ за младежките му възжелания.

Успял да се сближи с нея едва след като тя износила второто си дете и, изтерзана от майчинското си отшелничество, отново се втурнала в светския живот. За два месеца Елиза Воронцова уредила десетина маскарада, в които взела водещо участие. На някои от увеселенията присъствал и Пушкин. А на 8 февруари 1825 г. тя го поканила в дома си на разговор за поезията и музиката. Той рецитирал свои нови лирични творби, тя му акомпанирала на рояла с класика. Получило се нещо като спектакъл за двама в отсъствието на третия... (Съпругът ѝ пътувал по държавни дела.) По всяка вероятност още на тази първа интимна среща е припламнала искра между тях, защото поетът споделил пред Вяземски, че толкова му се е харесала една жена, та когато си тръгнал от дома ѝ, дълго мислел за нея, тръпнейки от „усещането, довело устните му до възторг“.

Изглежда Елиза вече му е дала обещание за приятелство, но да се срещат често — за съпругата на наместника, „царицата на Одеса“, било трудно. Пък и шумът около връзката му с екзотичната Амалия Ризнич, станала почти скандално известна в града, също я възпирал. След няколко месеца, когато зимата ще си отиде, а с нея и болната красива чужденка, графинята ще организира нова поетична вечер, на

която тя волно ще се наслаждава на яркия му талант. И ще има възможност да упражни своя изискан литературен вкус. Ще го обгради с почти майчинско внимание (Елизавета Воронцова била със седем години по-възрастна от него, което означава и житейски по-зряла).

Никак не е случайно съпадението, че по това време съпругеските отношения между Воронцови се влошили. Одеският управител не без основание започнал да се дразни от честото присъствие на поета, от подчертаното внимание към жена му. Между другото, той гледал на стихотворците като на последни негодяи, макар към ума и способностите на Пушкин да имал известен респект. До момента, когато решил, че „гостът влиза в дома му, оставяйки навън чувството си за такт, ако въобще го бил имал“...

Много скоро княз Воронцов започнал да изпитва открита неприязън към Александър Сергеевич. От този период са известни няколко негови писма до Двора, в които той настоявал Пушкин да бъде преместен от Одеса. **„Отървете ме от неговото присъствие!“** — писал на придворния министър Неселрод. И когато „отърваването“ се забавило, сам решил проблема: използвал нашествието от скакалци по полетата на Новоросийска област и изготвил командировъчно на държавния чиновник Пушкин — да посети бедстващите места и установи пораженията в цифри и факти!

Поетът се вбесил от гаврата на княза и с циркуляра му в ръка се отправил не към унищожените от скакалците посеви, а към имението на един приятел, където отпразнувал своята 25-а годишнина с унгарско вино и шеговити куплети по адрес на властниците.

И вместо с отчет за земеделски щети той се върнал в Одеса с епиграма за княза — известната:

*„Полу-милорд, полу-купец,
полу-мудрец, полу-невежда,
полу-подлец, но есть надежда,
что будет полным наконец.“*

И сбъркал поетът. В увлечението си забравил, че обидата към царя обижда и царицата. На приемите, които графиня Воронцова давала с благотворителна цел, вече го заобикаляла.

Ако решим, че това е краят на благоволенieto й, ще сбъркаме. Чувствата, които изпитвала към него, изглежда не били повърхностни, щом като само след по-малко от месец пак се решила да подновят поетичните срещи. Този път във вилата й на морския бряг недалеч от дома на приятелката й Вера Вяземска.

Било мекото лято на 1825 година и двамата приели с радост възможността да се борят с вълните на страстта вместо със своите честолюбия. Не са тайна нощните им срещи в крайморската пещера до вилата на Вера. Тогава именно Пушкин осъзнал качествата на „каката“. И разбрал, че никога няма да я забрави. (И нея?)

И тъй като не съществува пълно щастие, и в този случай над тяхното море на любовта станало мрачно. Вбесен, княз Воронцов изпратил заповед до одеския градоначалник: Пушкин да бъде изваден от списъка на чиновническите имена в международната колегия и незабавно изпратен в Псковска губерния.

Най-сетне двамата влюбени разбрали, че това е краят на играта им: все пак не бивало да забравят, че Елиза имала съпруг областен наместник, две деца, авторитет на първа дама в Одеса, че тя е основателка на благотворителното общество, за което с благодарност се отзовавали в руската преса много подкрепени от него бедни и пострадали хора...

А поета Пушкин отново интернирали.

На последната им среща Елиза му подарила портретчето си в златен медальон и пръстен с кабалистични знаци и надпис на староеврейски: **„Синха, син на почтения рави Йосиф, да бъде благословена неговата памет“**.

Тя му показала своя, който изглеждал по същия начин. Поръчала му да не се разделя с пръстена. И той спазил поръката й — носил го до самата си смърт. (Пръстенът станал повод поетът да напише стихотворението „Талисман“.)

Всъщност историята на тяхната любов не свършила тук. Те дълго време продължили да мислят един за друг. Елиза му изпращала тайно писма, подпечатани с нейния пръстен. Писмата й завършвали с молба след прочитането им да бъдат изгорени. Последното той не побързал да поднесе на пламъка, чел го няколко пъти с мисъл за силата на любовната интрига. Според написаното в това писмо девет месеца

подир онези няколко летни ноци в пещерата до вилата на морския бряг Елизавета Воронцова родила момиченце и го кръстила София.

Случило се така, че насетне злощастие отнело две от децата ѝ, но София оцеляла. (Нали рожбите на любовта са покровителствани от Бог.)

В обзора ни попадат и по-бледи очертания на някогашни любими на поета, някои от които той помнел, а други бил забравил, защото изобщо не се постарал да ги запомни.

Ето, разпознаваме **Катя Бакунина** — сестрата на приятеля му от лица, обект на първите му тръпки по нежния пол. Седемнайсетгодишният Пушкин пише стихотворение, в което декларира готовността си да умре за нея. Да умре за момичето, което е виждал само няколко пъти да минава под прозореца на стаята му в лица.

Съвсем от друго естество е чувствената му връзка с вдовицата **Мария Смит**, родственица на директора Егор Антонович Енгелгарт — тя му е разрешавала да опитва вкуса на всички плодове на трапезата си.

Тук е и петнадесетгодишната **Мария Раевска** — с мил почти детски образ, който ще заседне в поетичното му съзнание и ще се появи по-късно в романа „Евгений Онегин“ като въздишка:

*„Я помню море перед грозюю.
Как я завидовал волнам.“*

Съзирам и лика на 36-годишната **Екатерина Андреевна Карамзина**, съпругата на историка Н. М. Карамзин, в която юношата Пушкин се влюбил още от прага на дома им, който прекрачвал за първи път. На нея кърдокосият хлапак ще надраска любовно послание, което насетне ще развеселява, но и тревожи семейството.

В лодката на любовта му са и героините на киевските му ноци: Люда Шекора, певицата Калипсо, Пулхерия Варфолома, Виктория Ивановна Вакар и още цяла дузина жадни за любов дъщерички и

съпруги на молдовански боляри. Тук са заради името Пушкин — иначе биха си останали незабелязани от Времето редови пътнички.

Господи, излиза, че от пробуждането на нагона му, та до самата му гибел, всяка красива жена е предизвиквала у него чувствени изблици! Е, как да съдим тогава Наталия Гончарова за своето поведение спрямо един-единствен Дантес! (Не питам, само възкликвам.)

Спирам „огледа“ и се връщам в дните преди дуела — не да разрешавам спорни дилеми, защитавайки истината, а да реша за себе си логичен ли е този финал. Ето, на едното блюдо на везната е поставена накърнената Пушкинова чест, а на другото — цялата му любовна биография... И везната не е безпристрастна. Гибелта, която ще погълне поета в онези мразовити дни на 1837 година, толкова тежи, че нищо не може да олекоти болката ни. И понеже иде реч за гибел на гений, загубата е така велика и неотменима, че си остава и необяснима.

Останалото е разказ от нас за вас. И от вас за следващите.

* * *

Александър Сергеевич Пушкин с „талисман“ на Воронцова

Анна Петровна — Керн

Младата Анна Оленина

Графиня Елиза Воронцова

"Донжуанският списък" на Александър Сергеевич Пушкин, съставен от него през 1829 година в албума на Елисавета Николаевна Ушакова. Не е пълен...

Наталья Николаевна Пушкина

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.